

ИВАНА ЈОВАНОВИЋ АРСИЋ

ivana.jovanovic@kulturis.org

УЛОГА ЗНАЊА, ВЕШТИНА И КОМПЕТЕНЦИЈА ЗАПОСЛЕНИХ У ЈАВНИМ БИБЛИОТЕКАМА У РАЗВОЈУ МЕЂУНАРОДНЕ САРАДЊЕ

САЖЕТАК | У условима савременог пословања јавних библиотека вештине и компетенције запослених играју посебно важну улогу. Приметна је потреба за динамизацијом размене искустава међу библиотекарима, којој су честа препрека бројне редовне радне обавеза и смањења људских ресурса у библиотекама. Захтеви дигиталних друштава у којима живимо и радимо довели су до потребе за перманентном самообразовањем, информисањем и додатним образовањем. Очекивано је, и пожељно, да библиотекарима, осим подразумеваних знања из своје струке, владају пројектним менаџментом, знају барем један страни језик, поседују искуство рада у различитим апликацијама и софтверским решењима, односно специфичним ИТ вештинама, итд. Скуп ових вештина заправо чини профил савременог библиотекара, оног који ће свој посао обављати у овом веку рапидних промена и потреба за сталним прилагођавањем окружењу и корисницима. Стицање ових вештина и поседовање бројних, за струку пожељних, компетенција треба да допринесу развоју професионалних капацитета, креирању мреже сарадника, размени искустава и успешном раду на регионалним и међународним пројектима.

КЉУЧНЕ РЕЧИ | међународна сарадња, запослени у библиотекама, развој струке, умрежавање, вештине и компетенције, дигитално окружење, целоживотно учење

У условима савременог пословања јавних библиотека, вештине и компетенције запослених играју значајну улогу. Осим поседовања адекватне стручне спреме и знања неопходних за обављање посла, пред данашње библиотекарима и њихове

колеге постављају се бројни захтеvi у раду са савременим корисником. Намеће се логично питање да ли формално образовање припрема библиотекаре за ту версатилност у раду, за тражену умешност у одговору на мултидисциплинарне и интердисциплинарне захтеве актуелног, али и будућег пословног окружења.

Вероватније је да не. Факултетски курикулуми и даље су у слабој мери окренути прагматици. Темеље се на стицању теоретских знања.¹ На основу овог, може се закључити да овладавање скупом додатних вештина и компетенција зависи од професионалне и личне радозналости, од индивидуалне добре воље и жеље за напретком сваког запосленог.

Тема овог рада² може се рашчланити на два појма којима ће бити посвећена засебна пажња: „међународна сарадња“ и „запослени у јавним библиотекама“. Место пресека ова два „скупа“ је полазиште за успешан рад на међународној библиотечкој сцени.

Како дефинишемо **међународну сарадњу** и има ли консензуса о њеном значењу? Усудили бисмо се рећи да је међународна сарадња у јавним библиотекама заправо врста партнерског односа који постоји међу двоје или више чинилаца у библиотечком сектору који за циљ има развој струке, напредак запослених, промоцију и позиционирање библиотеке ван њених локалних и националних оквира, умрежавање са сродним или различитим организацијама или институцијама на међународном пољу у складу са претходно дефинисаним стратешким циљевима установе. У суштини овог појма, када бисмо га оголили, лежи реч – искорак. Искорак из сопственог, познатог, локалног окружења у циљу развоја, напретка, иновација.

У циљу јасног дефинисања овог искорака, и без намере да неког увредимо,

¹ „Компетенције као појам и концепт улазе у свет образовања почетком XXI века. Развија се концепт образовања усмереног на компетенције и заснованог на жељеним резултатима тј. исходима, односно на оном шта ученици/студенти могу да ураде на крају процеса образовања. Током осамдесетих и деведесетих година XX века, образовање усмерено на исходе је, од концепта учења, прерасло у покрет и праксу образовања у развијеним земљама попут Велике Британије, Аустралије, Канаде и САД. [...]

Компетенција се може дефинисати као комплексна комбинација знања, вештина, способности и ставова потребних да се обави одређена активност у датом контексту, у реалним околностима, при чему особа треба да буде у стању да интерпретира ситуацију у одређеном контексту.“ Извор: Aleksandra Pejatović i Violeta Orlović-Lovren, *Kompetencije za celoživotno učenje*, pristupljeno 02.11.2019, https://www.cipcentar.org/i_roditelji_se_pitaju/PDF/kvalitet%20obrazovanja/Kompetencije%20za%20celozivotno%20ucenje.pdf

² Рад се само делимично темељи на литератури, а заправо је одраз уочених проблема у току претходних година рада у оквиру сектора.

потребно је направити јасну разлику између суштинске међународне сарадње и пасивне улоге примаоца информација, услуга, добара, од стране неке иностране организације, појединца или институције. Примање вредног књижевног фонда колега из библиотеке са других меридијана, упркос значају који може имати за саму библиотеку и њене кориснике и даље је само то – вредна донација. Али, није међународна сарадња. Наравно, уколико није уједно реч о обостраној, партнерској размени дела фонда који представља инструмент даљег заједничког рада колега обеју установа и има утицај на развој струке, креирање нових услуга и нових заједничких пројеката.

Шта квалитетна и суштинска међународна сарадња у библиотекама јесте? То је способност једне библиотеке да буде релевантан партнер хомологним институцијама из других земаља на пројектима који се реализују на обострану добробит; који представљају дијалог струке у циљу развоја и напретка обеју установа; који у фокус постављају обострано препознате горуће проблеме у раду и нуде, заједничким радом и промишљањем, решења која би била примењива у различитим друштвеним контекстима. Међународна сарадња јесте размена искустава међу колегама, упознавање са разноликим реалностима у глобалној библиотечкој заједници, способност дијалога на међународној сцени који се води међу једнако релевантним и компетентним „саговорницима”.³

Други кључни појам јесу запослени у библиотекама, односно њихова улога у процесу међународне сарадње.

Поставља се питање како у горепоменутоу дефиницију онога што представља идеал међународне сарадње уклопити реалност библиотека у земљама као што је Србија, где у последњих неколико деценија, услед незавидне економске и комплексне друштвене ситуације, која секторима културе и образовања нимало није наклоњена, већина запослених у сектору културе није имала прилику да редовно и континуирано своја знања и видике проширује кроз интеракцију са колегама у иностранству, да се обучава на међународном тржишту и искуси из прве руке рад у некој од европских или светских институција културе. Многи запослени још увек нису имали прилику да овладају вештинама и технолошким ресурсима са којима њихове стране колеге имају већ богато искуство.

Данак овим околностима је и недостатак личних међународних контаката, мреже потенцијалних сарадника, партнера, ментора, колега. Тај тзв. социјални

³ Концепт међународне сарадње у библиотекама понекад се додирује и са концептом културне дипломатије, што није неочекивано, поготово у контексту у ком једна библиотека представља читаву земљу или регију као што некад може бити случај на великим међународним манифестацијама (сајмови књига, билатерални састанци делегација, итд.).

капитал веома је важан фактор при плетењу мреже сарадничких пројеката на регионалном и међународном плану, поготово ако сте на лицу места били сведок успеха у раду колега или њихових установа.

Није за чуђење да се услед ове ситуације запослени у одређеним библиотекарима не осећају једнако релевантним и компетентним саговорницима и партнерима за потенцијалне европске и светске пројекте. Но, ово никако не треба да их спутава да траже прилике за умрежавање. Стицање нових вештина је део процеса целоживотног учења и као што и сам акроним каже CPD (*Continuing Professional Development*) ради се о континуираном учењу и партнери могу бити на различитим тачкама тог континуума док год свако од њих има нешто од своје специфичности да понуди у тој сарадњи.⁴

Упркос политички-зависном систему у којем функционише наша култура, дигиталност тренутка у којем живимо нуди обиље могућности. Нове технологије су последњих деценија донеле дубоке промене на готово свим пољима нашег деловања. Ипак, за нашу тему, од посебног су значаја промене у области која прожима све друге животне сфере и која потенцијално има најдалекосежнији утицај како на постојање појединаца, тако и на функционисање заједница – област образовања.

Бројна истраживања указују да је једно од главних очекивања корисника од библиотеке модерног доба то да им омогући приступ и олакша употребу нових технологија. Овакви подаци су у медијима неретко праћени еуфоричним приказима достигнућа са којима би библиотеке могле да упознају своје кориснике. Али многи аутори таквих текстова, у заносу пред технолошким новинама, забрављају да се осврну на једну од најбитнијих карика у ланцу трансформације библиотека. Како би се остварио овај подухват, није довољно обезбедити средства за опремање библиотечког простора савременим уређајима већ је неопходно припремити библиотекарe за сложеност осетљивог задатка посредовања у процесу дигиталног описмењавања. Библиотекарима сама улога посредника у образовном процесу не представља никакву новину, али су промене у образовању довеле до бројних изазова, који захтевају јачање професионалних капацитета и компетенција запослених у библиотекама.

⁴ У земљама као што је Велика Британија, препоручује се да континуиран професионални развој (CDP) непрестано буде на листи приоритета управе библиотеке како би се не само развијале компетенције, већ и одржала мотивација запослених. Извор: Leo Appleton, *Training and development for librarians: Why bother?* (Goldsmiths, University of London, 2018), pristupljeno 27.09.2019, <https://libraryconnect.elsevier.com/articles/training-and-development-librarians-why-bother>.

На интернету је доступно прегршт бесплатних текстова, апликација, видеа и читавих курсева који запосленима могу да помогну да овладају најразличитијим вештинама, било да је реч о коришћењу различитих софтвера, страним језицима, пројектном менаџменту, дигиталном маркетингу или некој другој дисциплини. Могуће је пратити лидере из сопствене професије и комуницирати са њима на друштвеним мрежама, придружити се стручним групама, ступити у контакт преко мејла са страним институцијама. Овакви контакти, једноставни и неформални, могу некад прерасти у договоре о заједничким иницијативама и представљати први корак ка успешној међународној сарадњи.

Теми улоге знања, вештина и компетенција запослених у библиотекама у процесу међународне сарадње могуће је прићи из две, подједнако занимљиве, и уједно неодвојиве перспективе:

- из једне перспективе, интересантно је истражити које су то компетенције, вештине и знања потребни библиотекарима како би остварили успех на међународним сарадничким пројектима;

- с друге стране, занимљиво је увидети која је улога пројеката међународне сарадње на јачање професионалних капацитета и компетенција запослених у библиотекама.

Истина је да су захтеви дигиталних друштава у којима живимо и радимо довели до потребе за перманентном самообразовањем, информисањем и додатним образовањем. Очекивано је, и пожељно, да библиотекари, осим подразумеваних знања из своје струке, владају пројектним менаџментом, знају барем један страни језик, поседују искуство рада у различитим апликацијама и софтверским решењима, односно специфичним ИТ вештинама, итд. Скуп ових вештина заправо чини профил савременог библиотекара, оног који ће свој посао обављати у овом веку рапидних промена и потреба за сталним прилагођавањем, окружењу и корисницима.

Пројектни менаџмент данас чини једну од вештина које су неодвојиви део савременог пословања. Пројектни менаџмент запослене чини самосталнијим у раду, омогућава проналажење додатних финансијских средстава за покретање иновативних програма и услуга које желимо да представимо корисницима: пружа прилику да се оствари сарадња са новим партнерима, да се испробају синергије на мањем формату. У ситуацији када је новац из буџетских средстава пре свега намењен инфраструктури и платама запослених, а издвајања за програме све редукованија, пројектно финансирање омогућава изналажење средстава за програмске активности библиотеке.

Рад на међународним, па и регионалним пројектима није могућ уколико не постоји предуслов брзе и флуентне комуникације између актера. Пристојан

ниво знања барем једног, најчешће енглеског језика, нешто је што се подразумева. Прескочивши ову препреку у комуникацији, отварају се могућности за чланство и активно учешће и у међународним професионалним удружењима, што је само по себи ставка од кључног значаја за успешну и разгранату међународну сарадњу.

Дигитална писменост и овладавање специфичним ИТ вештинама у оквиру библиотечког сектора неупитни су део савременог пословног окружења. У установи која се између осталог бави и дигиталним описмењавањем грађана, задаци морају дати и лични пример.

У зависности од специфичности локалне средине и окружења, једне вештине биће потребније тј. израженије у односу на друге. Можда је кључна ставка у овом изазову способност библиотекара да се константно прилагођава потребама корисника своје библиотеке. Традиционалне вештине, попут писане и усмене комуникације и даље су веома важне, али расте значај новим областима експертизе које отварају нове могућности у циљу креирања иновативних услуга у оквиру заједнице.

Осим основних стручних компетенција, за савременог библиотекара везују се и оне које, на први поглед, могу у једној особи поседовати само супер-бића, суперхероји библиотекарства: прилагодљивост на промене, флексибилност у раду, жеља за стицањем нових искустава и знања, комуникацијске и преговарачке компетенције, добра организација, способност брзог решавања проблема, умешност у решавању конфликта, веома добра информисаност, креативност, преузимање лидерске улоге кад год је потребно, презентацијске вештине, медијска/информациона писменост, критичко мишљење, активни ангажман у оквиру заједнице, основе одржавања веб-странице, основе веб-маркетинга и вођења налога на друштвеним мрежама.⁵

Све поменуте вештине, наравно, нису подједнако важне. Неке су тзв. личне компетенције и зависе од наших склоности, а неке су професионалне. Оне се могу савладати уз мање или више ангажовања. Ипак, оно што се не може надоместити на други начин је лични ентузијазам запослених и жеља за усавршавањем. Ту лежи кључ успеха сваке установе. Ако имате таквог библиотекара у библиотеци, или неком срећом, више њих, то је непроцењиво благо које треба неговати и подржавати. Радозналост подстицати, обуке финансијски подржати, пратити лични и професионални развој, пратити резултате, потенцирати

⁵ Eileen Abels et al., *Competencies for Information Professionals of the 21st Century* (Revised edition, 2003), pristupljeno 24.10.2019, <http://dbiosla.org/Competencies%20for%20Information%20Professionals%20of%20the%2021st%20Century.pdf>.

размену искустава и наученог са другим колегама. Инсистирати на преношењу знања, неговати ту клицу мотивације кроз цео колектив.

Поводом одржавања високе мотивације, а у циљу стицања нових вештина за послених у библиотекама, поставља се питање могућих модела стимулације. Без намере да залазимо у комплексност области менаџмента људским ресурсима у библиотекама, уколико није могуће обезбедити средства у буџету кроз ставку стимулације, од великог значаја за запослене може бити и покривање трошкова обуке, плаћање котизација за конференције, допусти за одсуствовање с посла у данима обуке и сл. Јавно вредновање пред колективом и истицање жеље појединаца за напредовањем и усавршавањем, баца снажно позитивно светло на ове примере. Некада само и то уме да буде велики подстицај.⁶

Приметна је, иначе, потреба за динамизацијом размене искустава међу библиотекарицама којој су честа препрека бројне редовне радне обавезе и редукација стручног кадра у библиотекама. За многе библиотекаре не постоје адекватни стручни скупови, довољно конкретни за њихову област рада, па су приморани да посећују акредитоване семинаре на друге, шире теме. Управо зато приметна је потреба за умрежавањем прво на локалном и националном нивоу у циљу директне размене искустава на практичан начин и информисања о бројним специфичним облицима додатне едукације усмерене на стицање нових вештина и компетенција. Један од веома популарних и корисних модела директне едукације је тзв. *“job shadowing”*. То је прилика да у трајању од неколико дана један колега борави на радном месту другог колеге и на лицу места добија увид у одређени начин рада, решавања акутних проблема, присуствује комуникацији са корисницима и сам искуси туђу, али блиску му професионалну свакодневницу. Ово је посебно користан модел едукације код иновативних или недовољно развијених и распрострањених програма.

Друга могућност директног увида у примере добре праксе колега, доступна свима, јесу *online* дидактички садржаји, попут *DIY (do it yourself)* курсева или туторијала. Управо у циљу промоције примера добре праксе, у овом случају у раду библиотека са корисницима, удружење „Културис“ направило је пре пар година серијал видео-туторијала под називом „Како им успева?“ где је приказало шест иновативних и успешних пројеката српских библиотека које раде са различитим

⁶ Важно је без устезања дискутовати са колегама и о проблему апатије и бити свестан да није реч о изазову са којим се суочавају искључиво земље које пролазе кроз тежак економски период. Апатија се јавља међу запосленим у различитим социоекономским контекстима и неопходно је отворено се бавити овом темом како би се идентификовали могући узроци и решења.

сегментима популације. Тutorials су снимани на лицу места, у одабраним библиотекама, у тренутку када су се одржавале радионице/пројекти/сусрети који су представљани. Сваки је бивао „осликан” из угла библиотекара, аутора пројекта, његових/њених колега или управе библиотеке, али и из угла самих крајњих корисника. Циљ пројекта била је управо едукација, односно прилика да камера замени око колеге библиотекара који би потенцијално био заинтересован да сличан програм организује у свом окружењу али није био сигуран како, с којим средствима, пред којом публиком, итд. На међународном плану, уз знања страних језика, доступни су и ови, али и бројни други модуси информисања, али и професионалног усавања.

Када је реч о „невиртуелној” едукацији, ситуација је комплекснија. Један од реалних проблема на терену је и чињеница да едукација није једнако доступна свим члановима колектива, нити је једнако доступна широм земље. Финансирање у доброј мери зависи од (не)разумевања надлежних јединица локалне самоуправе која понекад нема слуха, а ни интересовања, за подршку развоју капацитета библиотека у својим местима.

Од посебне је важности подвући да препуштање едукације запослених искључиво индивидуалним иницијативама не може да донесе трајне резултате, нити може да надомести постојање успостављеног система и климе у библиотеци у којој је међународна сарадња један од приоритетних циљева развоја. Потребно је да, осим стручног кадра, и пратеће службе, попут правне и финансијске, буду једнако добро обучене за специфичност рада у ваннационалним оквирима. Оснаживање на домаћем терену предуслов је успеха на међународном плану.

ЛИТЕРАТУРА И ИЗВОРИ

Abels, Eileen, Rebecca Jones, John Latham, Dee Magnoni, Joanne Gard Marshall. *Competencies for Information Professionals of the 21st Century*. Revised edition, 2003. Pristupljeno 24.20.2019. <http://dbiosla.org/Competencies%20for%20Information%20Professionals%20of%20the%2021st%20Century.pdf>.

ALA's Core Competences of Librarianship, 2009. Pristupljeno 11.09.2019. <http://www.ala.org/educationcareers/sites/ala.org.educationcareers/files/content/careers/corecomp/corecompetences/finalcorecompstat09.pdf>.

Appleton, Leo. *Training and development for librarians: Why bother?*. Goldsmiths, University of London, 2011. Pristupljeno 27.09.2019. <https://libraryconnect.elsevier.com/articles/training-and-development-librarians-why-bother>.

Pejatović, Aleksandra i Violeta Orlović-Lovren, *Kompetencije za celozivotno učenje*. Pristupljeno 02.11.2019. https://www.cipcentar.org/i_roditelji_se_pitaju/PDF/kvalitet%20obrazovanja/Kompetencije%20za%20celozivotno%20ucenje.pdf.

RUSA Task Force on Professional Competencies, Professional Competencies for Reference and User Services Librarians, 2017. Pristupljeno 12.09.2019. <http://www.ala.org/rusa/sites/ala.org.rusa/files/content/RUSA%20Professional%20Competencies%20Final%208-31-2017.pdf>.

Smith, Kerry, Gillian Hallam and S.B. Ghosh on behalf of IFLA's Education and Training Section, *Guidelines for Professional Library/Information Educational Programs - 2012*. Pristupljeno 12.09.2019. <https://www.ifla.org/files/assets/set/publications/guidelines/guidelines-for-professional-library-information-educational-programs.pdf>.

Wilkins Jordan, Mary, *Developing Leadership Competencies in Librarians*, 2011. Pristupljeno 12.09.2019. <https://www.ifla.org/past-wlic/2011/125-jordan-en.pdf>.

IVANA JOVANOVIĆ ARSIĆ
ivana.jovanovic@kulturis.org

THE ROLE OF KNOWLEDGE, SKILLS AND COMPETENCIES
OF THE EMPLOYEES IN PUBLIC LIBRARIES IN THE DEVELOPMENT
OF INTERNATIONAL COOPERATION

SUMMARY | In the conditions of the contemporary activities of public libraries, the skills and competencies of employees play a very important role. The need for dynamization of the exchange of experiences among librarians is evident; however, it is often hindered by numerous regular duties and the decrease in human resources in libraries. The requirements of digital societies in which we live and work led to the need for permanent self-education, informing, and additional training. It is expected and desirable that, in addition to the default knowledge on their subject matter, librarians also master project management, know at least one foreign language, have an experience of working in different applications and software solutions, that is, have specific IT skills, and so on. The collection of these skills is in fact what makes a profile of a contemporary librarian, the one that will do their job in this century of rapid changes and needs for constant adaptation to the environment and users. Acquiring these skills and having numerous professionally desirable competencies should contribute to the development of professional capacities, the creation of a network of collaborators, the exchange of experiences and a successful work on regional and international projects.

KEYWORDS | international cooperation, employees in libraries, the development of the profession, networking, skills and competences, digital environment, life-long learning

ИВАНА ЙОВАНОВИЧ АРСИЧ
ivana.jovanovic@kulturis.org

РОЛЬ ЗНАНИЙ, УМЕНИЙ И КОМПЕТЕНЦИЯ РАБОЧИХ В ПУБЛИЧНЫХ БИБЛИОТЕКАХ В РАЗВИТИИ МЕЖДУНАРОДНОГО СОТРУДНИЧЕСТВА

СЖАТОСТЬ | В условиях современных дел публичных библиотек умения и компетенции рабочих имеют особенно важную роль. Заметна потребность для динамичностью обмена опытов между библиотекарями, которой частые препятствия численные рабочие обязательства и уменьшение человеческих ресурсов в библиотеках. Требования дигитальных сообществ в которых живём и работаем привели до потребности для постоянной самообразования, информированием и дополнительным обучением. Мы ожидаем, и желательно чтобы библиотекари, кроме подразумеваемых знаний из своей профессии должны владеть проектным менеджментом, наименьше знать один иностранных язык, владеют опытом работы в различных приложениям и программным решениями, относительно специфическим ИТ умений, итд. Число этих умений действительно делает профиль современного библиотекаря, этого который свою работу будет делать в этом вете быстрых изменений и потребности для постоянным приспособаванием окружению и пользователям. Приобретение этих умений и владение численных, за специальность желательных компетенций должны содействовать развитию профессиональных вместимостей, созданию сети сотрудников, обмену опытов и успешной работе на региональным и международным проектам.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА | международное сотрудничества, работающие в библиотеках, развитие специальности, сеть, умения и компетенции, дигитальное окружение, учение во всю жизнь